

POSZUKIWANIA.

Rośliny w wierzeniach i zwyczajach ludu polskiego.

Na I. Kongresie Filologów Słowiańskich w Pradze w październiku 1929 r. zostało zorganizowane wydawnictwo „Słownika wierzeń i zwyczajów słowiańskich“ z inicjatywy Prof. Dra E. Schneeweisa. Jako współpracownicy zostali uproszeni: St. Romański (Bułgarja), K. Chotek (Czechosłowacja), W. Čajkanović (Jugosławja), E. Schneeweis (Łużyce), A. Fischer (Polska), D. Zelenin (Słowianie wschodni). We wszystkich krajach słowiańskich powstają lokalne komitety redakcyjne, mające w ciągu najbliższego roku przygotować materiały przede wszystkim do pierwszego tomu, który będzie zawierać słowiańskie zwyczaje i wierzenia, związane z roślinami. Praca ta rozpoczęła się także w Polsce i nie trzeba chyba dowodzić jej wielkiego znaczenia. „Słownik wierzeń słowiańskich“ będzie wydany przez firmę Walter de Gruyter, której wydawnictwa zbiorowe mają już wyrobioną opinię, nie tylko w Niemczech, ale i w innych krajach. Musimy dołożyć więc wszelkich starań, aby dział polski w tym słowniku opracować jak najlepiej. Dlatego Komitet redakcyjny zwraca się z gorącą prośbą do wszystkich badaczy na polu etnografii polskiej, aby pomogli w tych usiłowaniach przez zbieranie i nadsyłanie materiałów, dotyczących wierzeń i zwyczajów ludowych w związku z roślinami. Oczywiście idzie przede wszystkim o materiały zebrane bezpośrednio w terenie, względnie o dotąd nieogłoszone rękopiśmienne zapiski ludoznawcze lub zapiski ukryte w dawnej prasie prowincjonalnej.

Prosimy o wiadomości, dotyczące następujących zagadnień:

1. Nazwy ludowe roślin i ewentualne ich ludowe uzasadnienie.

2. Praktyczne zastosowanie roślin w życiu codziennym ludu, a mianowicie jako: a) pożywienie, b) materiał budowlany, c) su-

rowiec do wyrobu odzieży i tkanin, *d*) środek farbiarski, *e*) środki lecznicze lub trucizny.

3. Zioła, mające moc czarodziejską, a więc np. wzbudzające miłość, obdarzające niezwykłą siłą, pozwalające wznosić się w powietrze lub stawać się niewidzialnym.

4. Rośliny, mające symboliczne znaczenie w obrzędach ludowych, np. przy weselu lub pogrzebie, przy chodzeniu z makiem i t. d.

5. Rośliny, jako motywy zdobnicze w sztuce ludowej, np. na domach, sprzętach domowych, garnkach, odzieży, haftach, wycinankach, pisankach i t. d.

6. Zabawki, wyrabiane z roślin, np. kogutki, piszczałki, batogi i czapki z sitowia, sikawki i pukawki z bzu, korale z jarzębiny, wiatraczki ze słomy i t. d.

7. Rośliny w opowieściach i pieśniach ludowych.

W celu ułatwienia poszukiwań podajemy spis roślin, szczególnie ciekawych dla polskiego ludoznawcy:

- Agrest (*Ribes grossularia*).
- Arbuz (*Cucurbita*).
- Arcydzięgiel lekarski (*Archangelica officinalis*).
- Astry
- Babka lancetowata (*Plantago lanceolata*).
- Babka kosmata (*Plantago media*).
- Babka pospolita (*Plantago major*)
- Bagno zwyczajne (*Ledum palustre*).
- Barszcz pospolity (*Heracleum Sphondylium*).
- Barwica (Marzana) wonna (*Asperula odorata*).
- Barwinek pospolity (*Vinca minor*).
- Bedłka muszarka (*Agaricus muscarius*).
- Bedłka pieczarka (*Agaricus campestris*).
- Bez czarny (*Sambucus nigra*).
- Bez hebd (*Sambucus ebulus*).
- Bez koralowy (*Sambucus racemosa*).
- Biedrzeniec wielki (*Pimpinella magna*).
- Bieluń dziędzierzawa (*Datura Stramonium*).
- Bluszcz pospolity (*Hedera helix*).
- Bluszcz ziemny (*Glechoma hederacea*).
- Bób wyka (*Vicia Faba*).
- Borówka (*Vaccinium myrtillus*).
- Bratek (*Viola arvensis*).
- Brzoza pospolita (*Betula*).
- Buk (*Fagus*).
- Bukwica lekarska (*Betonica off.*).

- Burak (*Beta vulgaris*).
 Bylica boże drzewko (*Artemisia abrotanum*).
 Bylica piołun (*Artemisia Absinthium*).
 Bylica pospolita (*Artemisia vulgaris*).
 Chaber łąkowy (*Centaurea Jacea*).
 Chaber zbożowy (Bławatek) (*Centaurea Cyanus*).
 Chmiel pospolity (*Humulus lupulus*).
 Chrzan (*Nasturtium armoracia*).
 Cebula zwyczajna (*Allium cepa*).
 Cis (*Taxus baccata*).
 Cykorja zwyczajna (Podróżnik) (*Cichorium intybus*).
 Cyprys (*Cupressus sempervireus*).
 Cytryna (*Citrus limonum*).
 Czosnek właściwy (*Allium sativum*).
 Czworolist pospol. (*Paris quadrifolia*).
 Czyścień (*Stachys*).
 Dąb (*Quercus*).
 Dryjakiew podgryziona (*Scabiosa succisa*).
 Drzewa.
 Drzewa owocowe.
 Dziewanna lekarska (*Verbascum thapsus*).
 Dziewięciornik błotny (*Parnassia palustris*).
 Dziewięciśl przyziemny (*Carlina acaulis*).
 Dziewięciśl pospolity (*Carlina vulgaris*).
 Dzięgiel zwyczajny (*Angelica silvestris*).
 Dziurawiec pospolity (*Hypericum perforatum*).
 Dzwonki polne (*Campanula*).
 Endywja (*Cichorium endivia*).
 Fasola (*Phaseolus*).
 Figa (*Ficus carica*).
 Fioletka płomieńczyk (*Lychnis chalcedonica*).
 Fiołek (*Viola*).
 Fiołek trójbarwny (*Viola tricolor*).
 Glistnik pospolity (Jaskółcze ziele) (*Chelidonium maius*).
 Głóg pospolity (*Crataegus Oxyacantha*).
 Goryczki (*Gentianeae*).
 Goryczka trojeściowa (*Gentiana asclepiadea*).
 Goździk (*Dianthus*).
 Groch siewny (*Pisum sativum*).
 Gruszka (*Pyrus*).
 Grusza dzika (*Pyrus communis*).
 Grzybień biały (Lilja wodna) (*Nymphaea alba*).
 Grzyby (*Funginae*).
 Herbata.
 Hiacent (*Hyacinthus orientalis*).
 Hortenzja ogrodowa (*Hydrangea*).
 Hreczka (*Fagopyrum tataricum*).

Jabłoń (*Pyrus malus*).

Jagody.

Jałowiec pospolity (*Juniperus communis*).

Jałowiec sabina (*Juniperus sabina*).

Jarzębina pospolita (*Sorbus aucuparia*).

Jarzmianka większa (*Astrantia maior*).

Jarzyny.

Jaskier ostry (*Ranunculus acris*).

Jaśmin (*Jasminum officinalis*).

Jasnota biała (*Lamium album*).

Jęczmień (*Hordeum*).

Jemiōła zwyczajna (*Viscum album*).

Jesion zwyczajny (*Fraxinus excelsior*).

Jodła pospolita (*Abies alba*).

Józefek lekarski (*Hyssopus off.*).

Kaczyniec (Knieć błotna) (*Caltha palustris*).

Kąkolnica zbożowa (*Agrostema githago*).

Kalina pospolita (*Viburnum opulus*).

Kalina hordowina (*Viburnum Lantana*).

Kapusta warzywna (*Brassica oleracea*).

Kawa (*Coffea arabica*).

Kmin (*Cuminum*).

Kminek pospolity (*Carum Carvi*).

Kokoryczka właściwa (*Polygonatum officinale*).

Koniczyna łąkowa (*Trifolium pratense*).

Koniczyna górską (*Trifolium montanum*).

Koniczyna polna (*Trifolium arvense*).

Konopie zwyczajne (*Cannabis sativa*).

Konwałja (*Convallaria maialis*).

Koper (*Foeniculum vulgare*).

Kopytnik pospolity (*Asarum europaeum*).

Krwawnik pospolity (*Achillea millefolium*).

Kuklik górski (*Geum montanum*).

Kuklik pospolity (*Geum urbanum*).

Kukurydza (*Zea mays*).

Kupalnik górski ob. Pomornik.

Kurzyśląd polny (*Anagallis arvensis*).

Lawenda prawdziwa (*Lavandula vera*).

Lebiódka pospolita (*Origanum vulgare*).

Len (*Linum usitatissimum*).

Leszczyna pospolita (*Corylus avellana*).

Lewkonja (*Matthiola*).

Lilja (*Lilium*).

Lipa (*Tilia*).

Lubczyk lekarski (*Levisticum off.*).

Lulek czarny (*Hyoscyamus niger*).

Łopian pospolity (*Lappa communis*).

- Macierzanka zwyczajna (*Thymus serpyllum*).
 Majeran ogrodowy (*Origanum majorana*).
 Mak (*Papaver somniferum*).
 Malina (*Rubus idaeus*).
 Malina ostrężyna (*Rubus caesius*).
 Malwa (*Malva*).
 Marchew dzika (*Daucus carota*).
 Mączyniec górski (*Chenopodium bonus Henricus*).
 Mech
 Mieczyk dachówkowaty (*Gladiolus imbricatus*).
 Mięta pieprzna (*Mentha piperita*).
 Mikołajek polny (*Eryngium campestre*).
 Miodownik rojnikowaty (*Mellitus Melissophyllum*).
 Mirt.
 Morwa (*Morus*).
 Modrzew zwyczajny (*Abies Larix*).
 Nasięźrzań zwyczajny (*Ophioglossum vulgatum*).
 Nogietek ogrodowy (*Calendula off.*).
 Narcyz (*Narcissus*).
 Niezapominajka błotna (*Myosotis palustris*).
 Ogórek zwycz. ogrodowy (*Cucumis sativus*).
 Olsza (*Alnus*).
 Oman wielki (*Inula Helenium*).
 Orlik pospolity (*Aquilegia vulgaris*).
 Orzech muszkatowy (*Myristica fragrans*).
 Ośmiąg mniejszy (*Cerinthé minor*).
 Ostromlecze (*Euphorbia*).
 Ostrożeń (*Cirsium eriophorum*).
 Ostrożeń trójkoszyczkowy (*Cirsium rivulare*).
 Ostróżka wyniosła (*Delphinium elatum*).
 Ostróżka polna (*Delphinium consolida*).
 Owies (*Avena*).
 Ożyna (*Rubus nemorosus*).
 Paproć (*Aspidium*).
 Paprotka pospolita (słodyczka) (*Polypodium vulgare*).
 Paprocie (*Filices*).
 Pieprz turecki (Papryka) (*Capsicum annum*).
 Perz (*Agropyrum repens*).
 Pieprz (Piper).
 Pieprznik jadalny (*Cantharellus cibarius*).
 Pietruszka domowa (*Petroselinum sativum*).
 Piwonja (*Paeonia*).
 Podagrycznik właściwy (Śnitka) (*Aegopodium Podagraria*).
 Podbiał pospolity (*Tussilago farfara*).
 Pokrzywa (wilcza jagoda) (*Atropa belladonna*).
 Pokrzywa zwyczajna (*Urtica dioeca*).
 Pokrzywa żegawka (*Urtica urens*).

- Pomarańcza (*Citrus aurantium*).
 Pomornik lekarski (Arnika) (*Arnica montana*).
 Porzeczka właściwa (*Ribes rubrum*).
 Powojnica alpejska (*Atragene alpina*).
 Poziomka zwyczajna (*Fragaria*).
 Prawoślaz lekarski (*Althaea officinalis*).
 Proso (*Panicum maliaceum*).
 Przelot pospolity (Wetnica) (*Anthyllis Vulneraria*).
 Przestęp pospolity (*Bryonia alba*).
 Przewiercień okrągłolisty (*Bupleurum rotundifolium*).
 Przytulja bagnowa (*Galium uliginosum*).
 Przytulja właściwa (*Galium verum*).
 Przywrotnik pospolity (*Alchemilla vulgaris*).
 Psianka kartofel (*Solanum tuberosum*).
 Psianka słodkogorz (*Solanum dulcamara*).
 Pszenica zwycz. (*Triticum vulgare*).
 Purchawka olbrzymia (*Lycoperdon*).
 Rezeda (*Reseda*).
 Rogoża szeroko- i wąskolistna (*Typha latifolia et angustifolia*).
 Rojownik lekarski (*Melissa officinalis*).
 Rozchodnik płaskolistny (*Ledum maximum*).
 Rozmaryn lekarski (*Rosmarinus off.*).
 Rosiczka okrągłolistna (*Drosera rotundifolia*).
 Róża (*Rosa*).
 Rzepa (*Brassica Rapa*).
 Rzepnik pospolity (*Agrimonia eupatoria*).
 Rzodkiewka (*Raphanus sativus*).
 Rzeżucha gorzka (*Cardamine amara*).
 Rumianek lekarski (*Chamonilla*).
 Ruta ogrodowa (*Ruta graveoleus*).
 Ryż (*Oryza sativa*).
 Sałata (*Lactuca sativa*).
 Sasanka dzwonekowata (*Pulsatilla patens*).
 Siano
 Skrzypy (*Equisetaceae*).
 Śliwa domowa (*Prunus domestica*).
 Śniec (*Secale cornutum*).
 Śnieżyczka (*Galanthus nivalis*).
 Sosna pospolita (*Pinus silvestris*).
 Srebrnik kurze ziele (*Potentilla*).
 Srebrnik pospol. (*Potentilla anserina*).
 Storzyczek plamisty (*Orchis maculata*).
 Stokrótka pospolita (*Bellis perennis*).
 Soczewica (*Lens esculenta*).
 Świerk pospolity (*Picea excelsa*).
 Świetnik pospolity (*Euphrasia*).
 Szafran (*Crocus sativus*).

- Szakłak pospolity (*Rhamnus cathartica*).
 Szakłak kruszyna (*Rhamnus frangula*).
 Szałwija lekarska (*Salvia officinalis*).
 Szanta pospolita (*Marrubium vulgare*).
 Szarota biała (*Guaphalium dioicum*).
 Szarotka (*Leontopodium alpinum*).
 Szczaw tarczowaty (*Rumex scutatus*).
 Szczęć leśna (*Dipsaeus silvestris*).
 Szeląźnik większy i mniejszy (*Rhimanthus Crista galli*).
 Tamaryszek (Września porzenna) (*Myricaria germanica*).
 Tarnina (*Prunus spinosa*).
 Tazznik pospolity (*Capsella bursa pastoris*).
 Tatarak pospolity (*Acorus calamus*).
 Tojad mordownik (*Aconitum*).
 Topoła (*Populus*).
 Topoła osika (*Populus tremula*).
 Trawa
 Trędownik pospolity (*Scrophularia nodosa*).
 Trojeść pieniążnik (*Lysimachia Nummularia*).
 Trzcina pospolita (*Phragmites communis*).
 Trzmielina brodawkowata (*Evonymus verrucosus*).
 Tulipan (*Tulipa*).
 Tysiącznik pospolity (*Erythraea centaurium*).
 Tytoń
 Wiąz brzost (*Ulmus tuberosa*).
 Wiciokrzew czarny (*Lonicera nigra*).
 Wiciokrzew zwyczajny (Suchodrzew) (*Lonicera Xylosteum*).
 Wilczelyko wawrzyńkowate (*Daphne mesereum*).
 Wilżyna polna (*Ononis hircina*).
 Winogrona (*Vitis vinifera*).
 Wierzbówka górską (*Epilobium montanum*).
 Wiśnia (*Prunus cerasus*).
 Witulka pospolita (*Werbena*) (*Verbena officinalis*).
 Wodorosty (*Alginae*).
 Wrotycz jastrun (*Tanacetum Leucanthemum*).
 Wrotycz maruna (*Tanacetum Parthenium*).
 Wrotycz swojski (*Tanacetum vulgare*).
 Wrotycz szerokolistny (Piwonja) (*Tanacetum Balsamita*).
 Wyka (*Vicia*).
 Zawilec biały (*Anemone nemorosa*).
 Ziemniaki (*Solanum tuberosum*).
 Zioła lecznicze.
 Żabieniec pospolity (babka wodna) (*Alisma Plantago*).
 Żmijowiec pospolity (*Echium vulgare*).
 Żywokost lekarski (*Symhytum officinale*).
 Żywotnik amerykański (Cyprys) (*Thuja occidentalis*).
 Żyto (*Secale cereale*).

Długi ten spis bynajmniej nie wyczerpuje całego materiału, jaki tu wchodzi w rachubę i dlatego pożądane są również zapiski dotyczące roślin w spisie powyższym niewymienionych.

Wierzenia i zwyczaje ludowe związane z roślinami należy zapisywać jak najdokładniej i zawsze podać miejscowość, w której daną wiadomość dało się zanotować, oraz imię i nazwisko osoby opowiadającej.

Materiały proszę nadesłać na ręce komitetu redakcyjnego pod adresem Adam Fischer, Lwów Uniwersytet Zakład etnologiczny. O ile kwestjonariusz ten da wyniki obfite i wartościowe, zebrane materiały stworzą zawiązek Polskiego Archiwum Etnograficznego.

Adam Fischer.
